

HERVORMINGS DAG 31 October 1917

Zingen Psalm 27:1 en 2
Lezen Habakuk 2
Tekst Romeinen 1: 16 en 17
Zingen Psalm 32:1 en 2
Psalm 130:1 en 2
Psalm 51:7

Geliefde Gemeente

Hervormingsdag.

Dat woord heeft geklonken over heel de meelevende christelyke wereld zoo vele malen en klinkt ook thans weer uit aller vromen mond.

Dat het klinkt ook uit onzen mond gedurende dezen avondstond, nu wy te zaam zyn om te overdenken, wat zegen de Heere op dien heuglykendag zyne gemeente op aard heeft bereid.

Er zal de vrucht worden weggedragen, dat we op deze aarde hoewel nog stryden-de kerk de trianf om eens de triumfeerende te zyn als een schat bezitten, di ons voor het aardsche met meer moed bezielt en in de kracht des Heeren doet voortvaren.

Andermaal zal zich de ziel vermeien in het heiligenpt, dat gesmaakt wordt, zoo dikwils als we zien hoe het licht de duisternis tot wyken dwingt, hetzy dat die duisternis van den wilsterende zoo groot van macht ware hetzy dat de terreinen van wetenschappen en kunst door het waas van de dikke duisternis als oversluierd zyn.

Wat was donker in die middeleeuwen. Zeer donker. een toestand waarin het ~~schijn~~ scheen alsof nog nooit het goddelyk machtwoord: Daar zy licht geklonken had. Zou het zoo blyven? Altoos de dikke Egyptische duisternis zyn?

Neen de duisternis hoe machtig ook zal het ryk des lichts niet overmogen. Het moest komen ~~een~~ een voorsmaak van de heelyk ver strekkende waarheid, dat de aarde door de kennis zou bedekt worden als de wateren der boden der zee bedekken. Van die voorsmaak getuigt ook het werk Gods in de zoo krachtige hervorming. Niet alleen Duitschland maar alle Christenlanden deelen in den zegen daarvan en ook nu is er reden om gelyk nu een eeuw geleden de groote dichter met die zelfde kracht ~~een~~ zong, waarmee het immer gezongen kan worden te zingen

XX

Wat jubeltonen

doordeavren oud Germanje en wakkren in haar zonen
herinneringen op, waar Rome tegen wrokt,
het Engeloof voor staat, en Lauwheid zelf van schokt?
Wat zingt men? welke daan? wat mannen? Zyn het vorsten,
die tegen't Vatikaan hun zwaard ontblooten dorsten?
-----Wat Almacht had verkoren,
was zwakker werktuig... 't was een boetling, arm en klein
een monnik zonder glans van vaadren... als onrein
verworpen by zich zelf, ---maar hygend naar vergeving
naar waarheid, naar de kracht van Boven, naar herleving,
naar zielsbevryding uit der zonde nacht en hel
't is Luther---worstelend in de engte van zyn cel,
of zwerfend door de stad der Cesars, vraagt hy beide
wat geen van beide heeft te geven!..... En 'od zeide:
"Daar zy licht" en het licht verrees hem uit dat Woord
op Erfurts kloosterstof heroverd! Ja hy hoort

als uit Gods eigen mond den Evangeliezegen
"geloof"---De zaligheid wordt door geen doen verkregen ~~XX~~
var menschen,Ze is Gods werk.Gerechtigheid en heil
voor schat noch wysheid,voor geen boete of aflaat veil,
is gave van Zyn liefde aan "ondaars."t Eeuwig leven
(Geloof in Christus en zyn zoenbloed) is gegeven

Dat woord werd leven in zyn ziel,wordt in zyn mond
een overwinnend zwaard....Hervorming! 't was uw stond.
De monnik,in de kracht van 't Heil,hem aangebroken
heeft op den dag te "orms"t getuigenis uitgeproken
Daar staat hy! Ja God hielp! "aar knielt hy keer op keer!
Onweders dryven af,en zegens plassen neer;
gevaarten storten in,die de eeuwen reeds trotseerden
en waarheden staan op,die als in't graf verteerden.
In't huis des Heeren is de Kandelaar geplaatst
en schittert van een licht,dat Rome-zelf weerkaatst.

Komt daarom,Geliefden ,gedenken ook wy dat heuglyk feit,opdat ook wy straks
by den uitgang van dezen ten einde spoedenden dag op onze knieën danken,Hem
die een-wolke van getuigen rondom ons doet zyn en het uit onze harten he-
melwaarts styge de aloude psalmklank:Heere in Uw licht,ziem wy het licht
"aar bidden wy dan eerst te zaam,dat de "eere ons de oogen ontdekke,opdat wy
aanschouwen de wonderen zyner wet.

Bebed.

~~Als,Gemeente deze avond gewyd is aan de herdenking van een persoon en zyn w~~
~~en levensopenbaring op den voorgrond stellen.Dat zou zelf door hem bestrede~~
~~zyn.Hy die zoo gaarne den psalmgalm/Uit diepten van ellende,roep ik tot U,~~
~~o,Heer' op de lippen nam en het hart er mede paarde,zou opstaan om ons te~~
~~bestrafen en ons vragen :hebben wy ons zelf gepredikt,of was ook nie t on~~
~~ze eenige begeerte teweten Christus Jezus en dien gekruist.~~
Neen zyn leven had een fundament en dat zal ook de stoffe zyn voor deze
avondure.Het fundament,dat allen die in Christus Jezus zyn met hem gemeen
hebben ~~XX~~ en waarop heel het k
leven van Luther gebouwd is zal dus onze aandacht vragen en van het persoon-
lyke in Luther zullen we alleen gewagen als van een werk Gods in hem,opdat
we zien ,wat genade God werkt in den door Hem verkoren ,armen zondaar.
We vragen dus .geliefde gemeente, uwe aandacht voor de gerechtigheid Gods
en slaan we daartoe met elkanderen op XIX den brief aan de Romeinen en
wel het eerste hoofdstuk de verzen 16 en 17.

Want ik schaam my het Evangelie van Christus niet:want het
is een kracht Gods tot zaligheid een iegelyk,die geloof,
eerst den Jood en ook den Grâek,"ant de rechtvaardigheid "od
wordt in hetzelfde geopenbaard uit geloof tot geloof,gelyk
geschreven is:Maar de rechtvaardige zal uit het geloof leven

1

Gewis daar is een God die leeft

En op deez aarde vonnis geeft.....

Ziedaar gemeente een woord,waarvan niet het minste mag worden afgedaan.De ge
meente Gods belydt haar Heere te zyn de Rechter vanhemel en aarde te zyn.
Van zyn recht mag geen te klein denkbeeld by ons bestaan."heeft My alle din-
gen het aanzyn gegeven en zoo gemaakt,dat de onderzoekende geest van den
wyzen prediker in de levensschool gerypt van het kroonstuk der schepping t,w
den mensch moest verklaren:Alleenlyk, ziet dit heb ik gevonden,dat God den
mensch recht heeft gemaakt,dan is het logisch,dat die Rechter met zyn open-
baring dat rechtbesef ons inschiet en door de zonde verduistert dit we-

in het woord zynar openbaring.

Daar leeft geen mensch op aarde, die zeggen kan, dat hy te allen tyde in EK staat is, dat gevoel van een hogere macht rekenschap verschuldigd te zyn te onderdrukken. Hy mag er op snoeven, dat hy met God heeft afgedaan, maar er keek maar al te dikwerf momenten, waarin het blykt, dat in het diepst van zyn gemoed nog altoos het gevoel woont, dat hy aan de gerechtigheid Gods NI niet ontkomt. Zelfs is dikwyls zyn hoogopgeschroefd spreken niets anders dan een voor demm mensch willen verbergen, datgene wat hem in zyn binnenste ontrust. Hy mag vonden zoeken en zich zelf willen misleiden, dat het God is op wien alle verantwoordelykheid van zyn zoo zyn moet geschoven worden, maar de getuigenissen van velen, vooral in de nakende ure des doods bewyzen maar al te vaak, hoe deze vonden voor het oog van God niet kunnen bestaan. Zelfs de boose daemonen vreezen en sidderen voor de straf die hen wacht en riepen har daarom Jesus toe: Wy bezwaren U, dat Gy ons niet pynigt voor den tyd.

De arme heiden gevoelt het en zoekt tot zāen met zyn vermeende Goden te komen. De meest ongeloovige siddert zoo vaak als het machtig hemelwoord van den donder der Majesteits onzes Gods door het hemelgewelf weerklinkt, als de felle schicht van het bliksemlicht gansch het hemelwerk klieft. Het schepsel beeft en staat verwonderd, als de God der eere dondert, zingt de Psalmist. Wie zal den donder Zynar mogendheid verstaan? Wie zal bestaan als het soms alles schokkend natuurgebeuren den mensch bebef geeft van zyne nietigheid en zyn geest doorflitst met de vraag: Menschenkind, wat was Uwe vermetelheid door U met Uwe verwaandheid van uw vermeende hoochheid, naast My als gelyke, ja boven My u te willen plaatsen?

Keen de macht Gods en het Recht Gods zyn onafscheidelyk. Is zyne alleen de macht, dan zyns ook alleen het recht. Hy zou de onveranderlyke niet zyn als Hy er ook maar voor een weinig afstand van used, of aan God zou zyn, die zoale de mensch dan zich droeuen Wil, die door de vingere ziet.

Dit gevoel van de majesteit Gods en daarmee samenhangende het Recht Gods was by onzen grooten hervormer in ruime mate aanwezig. Tot op zekere hoogte was dit een vrucht van zyne opvoeding. Zyn vader was hard, EKEK streng, zeer streng zelfs. Niet dat hy geen liefde voor zyn kinderen had. Dat bewyst wel, hoe hy als hy het schullend talent van zyn zoon ontdekt heeft alles naar zyn vermogen doen wilde om zyn zoo n te doen worden, wat maar eenigszins kon. De vader was kind van zyn tyd. In die tyd stond in het teken van myding der zoetsappigheid. De roede werd niet gespaard en een diep gevoel van eerbied werd gezicht van het kind tegenover de ouders, van den leerling tegenover den meester, van maat en gezet tegenover EKKK meester in de werkplaats. Men was zich het atandpunt des rechts bewust en men wenschte daarvan de eerbiediging aan te kwecken, door alle ten dienste staande middelen. Zoo is het verklaarbaar, dat Luther als kind van zyn tyd door middel van zulke opvoeding moest komen tot het beginsel, dat by verryg het gezag zich openbaart in wrekende gerechtigheid. Als dit nu al zoo was t. o. van de aardsche autoriteit, hoe moest dit dan wel niet zyn tegenover God, van wien hem zyn moeder zooveel gesproken had en die EKKK het onderwys van de Roomsche Kerk hem was bekend gemaakt als een God, die verzoend moest worden door een leven van werkeheilighd--want daar was feitelyk alles op uitgelopen. Het diepe ontzag voor God deed hem haken naar een oplossing van de vraag: Wat moet ik doen om zalig te doen worden? Hy meende met het doen van vele en goede werken de wrekende gerechtigheid Gods te ontkomen en daarom was het hem soms zoo bange vooral later toen die wrekende gerechtigheid Gods haar hy meende niet te ontvlieden was. Getroffen door het sterfgeval van een zeer vrienden plätseling door het mes der twist uit het leven verscheid en nog meer door een daarop hem overvallend hevige onweder meenende, dat de wrekende gerechtigheid Gods hem achtervolgde van stap tot stap besluit hy den toorn Gods te ontvlieden en als kind van zyn tyd opgevoed in de leer van de werkeheilighd wil hy in meer EKKKAdoen de wreke Gods ontkomen

Zyn leven in het klooster aan God wyden. Voor Hem alleen leven. Aan alle booze macht der zonde zich willen onttrekken. 4. Iadaar het pryzenswaardige in Luther. Maar arme Luther, wat zal al Uw worstelen U baten, waartoe alle pyning en kwelling U dienen. Wat zal het U geven, dan verzwaring van Uw zielestryd? Die vragen doen wy thans, maar wy zouden ze ~~niks~~ niet gedaan hebben, als we even onwetend waren geweest als Luther toen was. Hy, hoe wel yvrig lezende in het hem by de antrede van het klooster overgereikte bybelboek, niettegenstaande zyn grondige bybelstudie, las nog niet met ontdekte cogen, zag in Gods licht het licht nog niet en verstond het woord dat wy U voorleiden in de diepte nog geenszins. Wat ons tot troost was en is, vermeerderede zyn angst en vrees om maakte hem steeds yveriger om zoo ver voort te schreiden op den weg van verlooehening, dat hy eindelyk eens kwame tot die gerechtigheid, die hy zich verworven had, dat God hem met wrake niet meer treffen zou. Het is het behagen des Heeren geweest hem dien diepen weg te doen doorgaan, opdat hy later ter meerdere verheerlyking van God zyn Hemelschen Vader roemen zou kunnen van de genade des kruises alleen van die ook alleen

Ons tekstwoord geliefde gemeente, spreekt van de gerechtigheid Gods. Dat had Lther nog niet leeren verstaan. Met zyne gerechtigheid hoopte hy eens voor God te verschynen. Wel niet op Parizeeuwsche manier. Munter was de boetedoening niet. Hy hen geen oprechtheid als een Luther kenmerke, die het waarlyk ernstig zocht. Maar toch een zoeken van gerechtigheid in zich zelve. Hy kende het Evangelie, maar las het nog als wet en niet als evangelie. Veratond niet dat ons tekstwoord zegt, dat de apostel zegt: ik schaam my het evangelie van Christus niet. Christus stons voor zyn geest nog niet als de sone, die de wrekende gerechtigheid Gods had voldaan. Die de wereld ingekomen was zeggende: Zie ik kom om al Uw wil te doen, wiens opzate het was, dat ~~de volbringer van dat door het evangelie~~ ~~die dan overtreder de wrekende gerechtigheid en daarin den dood komt aan-~~ ~~zeggen, maar als de blyde boodschap des heils, waardoor den gebondenen ope-~~ ~~ning der gevangenis, losmaking uit de strikken des doods en het leven komt~~ ~~aanbieden, het Evangelie van den Christus. Die Christus, die al den laet des t~~ ~~toorns Gods op zich had voelen~~ ~~God, myn God, waarom hebt gy my verlaten uitdrakking gaf aan de diepe diepte van het vreeslyke te vallen in de handen Gods, als Hy met zyn wrekende gerechtigheid genaakt. Christus, die den dood inging, opdat Hy de kracht tot leven openbaren zou. Die kracht tot leven aan het licht getreden toen My uit den donkron afgrond des grafs verrees, opgewekt zynde tot onze rechtvaardigmaking. Dat is het Evangelie met die kracht, die kracht Gods tot zaligheid een iegelyk die gelooft. Christus overgeleverd om onze zonden en opgewekt tot onze rechtvaardigmaking. Christus op zich doen aankomende alle rechtvaardige wrake Gods t. o. van de zonde en den zondaar en verwervende om de toerekening der gerechtigheid, die niet de onze, maar Godes is. ~~Verworven door een, die meer dan mensch was, God en mensch te samen, opdat de gerechtigheid, die Hy door zyn dood ons verworven had, niet die eens menschen, maar Godes zou zyn. Heeft het Evangelie dat als base, dat als fundament, dan is het een kracht. Niet maar schyn, maar werkelyke wezenlyke kracht. En alzoo kracht tot zaligheid.~~~~

Al mag het nu schynen, dat de onderscheiding wrekende gerechtigheid, verworven gerechtigheid en toegerekende gerechtigheid uit schoolache kringen afkomstig is en al heeft het op het eerste oog den schyn, dat er met de warmte des gemoeds niet gerekend wordt, ja al valt het by eersten oogopslag niet in te zien, waarom vooral een worstelende ziel met die onderscheidingen vermoed moet worden en al geven we toe, dat als het licht in de ziel opryft, waardoor de zegeningen en de schatten van dit heilgeheim voor het eerst met een heilig vuur en zielsverrukking worden doorleefd en genoten, de ziel in kalmer bedding geleid zynde, zich zettende tot diepere o-verdenking zich noderzettende ~~IK~~ zal het bevinden, dat die onderscheiding niet gemist kan worden. Juist als het er op aankomt, om te vertellen wat de aan de ziel heeft gedaan.

Luther heeft er om gebeden het te mogen verstaan. Gesmeekt om licht, opdat hy ruste der ziele hadde. Hy onder de monniken zoo voortreffelyk, hy zyn kloosterorde zulke eere aandoend door zyn nauwgezet betrachten van de kloosterorde, hy zoo worstelende met tot soms te ver gaande zelfverleechening, hy zyn lichaam kwellende, opdat er toch maar eenmaal een overwinning zou zyn, hy die ruste zocht en toch niet vond, hy die dicht by zyn God wilde leven en er naarmate de zieleworsteling toenam ervarende, dat hy toch zoo oneindig van zyn God verwyderd wer, hy, die met alle zucht naar gerechtigheid in de ziel ondervond, dat er nog altoos overbleef in hem, dat niet rechtvaardig zyn voor God te zyn hem in de ooren bleef klinken, hy, die het ondervond, wat het is te vluchten, maar nergens heen te kunnen, hy heeft gezocht, gehygd naar die kennis, waardoor hy mocht verstaan, wat de gerechtigheid Gods toch was. O, we kunnen het ons voorstellen, dat dat zoete evangelie, die blyde boodschap, dat zoo melodieus klinkende woord van den zoeten Jezus-menvergunne ons voor een wyle, die middeleeuwsch klinkende uitspraak---voor Luther, de gerechtigheid Gods niet verstaande zoo dikwerf troosteloos laat de lezing liet zeggen. We kunnen het verklaren, dat er zoo geen balsem Gileade voor hem en zyn zoo matte, kranke ziel was, geen verwikkende aromageur zoo vaak maar weer die vraag naar voren trad "Die gerechtigheid Gods, wat is ze? O, als alle leeraars, die helias de kerk met hunne dwaling, dat de mensch toch zelf, zoo niet alles dan toch iets aan de verkryging van zyne gerechtigheid en daarmee de zaligheid kon doen, als zeggen we, die leeraars maar hadden kunnen vermoeden, dat zoo geworsteld zou moeten worden in die bange kloostercel door een in schuldbesef steeds ryker wordende mensch, o, dan zouden ze het verstaan hebben, hoe ze het Evangelie met al hun tegemoet komen aan den mensch als toesloten en alzo den troost beroovende tot bange wanhoop der ziele kon hadden zekid. ~~We zeggen, arme Luther, maar armer nog zy, die zooveel ~~misslagen~~ misslagen, toch zullen ze zien, hoe de Heere, die zoo'n ryk schuldbesef in het hart van dezen meeden monnik door zyn ontdekkend woord had laten groeien, liet zou laten varen het werk zyner handen, maar alvorens we dat gaan bezien, laat ons eerst nog met elkander sanheffen~~

Uit diepten van ellende
Roep ik met NEEK omd en hart
Tot U, die heil kunt zenden
O, Heer aanschouw myn smart
Wil naar myn smeeking hooren
Merk op myn jammerklacht
Verleen my gunstig ooren
Daar'k in myn druk versmacht

Psalm 130:1

II

Donker waren de middeleeuwen, maar ook donker was het in Luthers hart. Waren er dan geen lichtpunten? O, zeer zeker. Menselche medicyn was hem aangeboden zoo vaak hel bybelwoord werd opgeslagen, als een met innig medelyden vervulden oude kloosterbroeder hem toeroept: Broeder Maarten-ik geloof de vergeving der zonde of als de overste van de monnikenorde der Augustyners hem voorhiel, dat de wonden van Christus het zyn, die alle raadselen oplossen en de eeuwige problemen van het Gods werk doen verstaan.

Maar toch, het bleef donker. Zyn zoekende ziel, die naar het licht hygde vermoocht niet in te dringen in den ryken troost van die woorden. Daar was noodig voor zyn zielsbewustzyn een herhaling van dat oude woord "Daar zy licht" En Gode zy dank, dat licht kwam. De Heere had hem niet tot het steeds toenemend besef van zyn onvermogen gebracht om met hem te spelen als de kat met de gevangen muis. Neen God was niet wreed. Is nooit wreed geweest. Hy wond de, maar wondde uit louter medelyden, sloeg hem, maar opdat hy zoude smaken van die alle denken te boven gaande zgening des heils.

Wit heeft Luther nu eerst leeren verstaan, zo diep heeft hy het leeren verstaan, dat hy er later zelfs door in een fout vervallen is, door in zyn bybelvertaling, die het Duitse volk overgaf de aanhaling van Habakuks woord die de Apostel in ons tekstwoord heeft niet letterlyk weergaf, maar hoewel het woord in de grondtekst niet staat er het woerdeke "alleen" aan toegevoegd heeft. Iets dat hem terecht kwalijk genomen is. Het is den mensch, ook al is de zucht om den rechten zin van Gods woord te leeren verstaan en aldus anderen te onderwyzen te waardeeren, niet vergund ook maar een woerdeke aan de schrift toe te voegen. Zyn liefde voor den rechten zin van het woord toch anderen over te brengen en in te prenten misleidde hem hier. Wech hoe dit zy; rechtvaardig door het geloof alleen is de eenige leer van de Schrift.

Om dit recht te verstaan, moet men in het oog houden, dat ook de kerk in welker beezem Luther gewonnen, opgevoed en onderwezen werd t. o. van de zaligheid en het verkrygen daarvan een soort compromis had gemaakt tusschen den Christus en den mensch. Ook Rome aanvaardt de Schriftleer, dat Christus degene was, door wien de verlossing komen moest, dat de Zone Gods degene is, die veldbrengende het recht Gods het Mion-verlossen zou. In zoo verre staan we met Rome op één lyn. Maar Rome heeft die heerlyke leer verduisterd, door die verlossing niet enkel alleen van den Christus te laten afhangen. Leert de Schrift, dat de mensch dood in de zonde en misdaden is, dat er niemand is, die goed is, ook niet tot één toe, dan blyft er voor den mensch geen mogelykheid en ook maar in eenig ding iets recht voor zyn God te staan. Maar als Rome de oogen sluit voor die Schriftuitspraken en in den mensch gaat stellen, dat er ij den mensch nog wel eenig zedelyk goed is overgebleven en dat het mogelyk is by alle inspanning van krachten aan zyns zelfs zaligheid toe te doenden is feitelyk de Christus een mede-zaligmaker geworden, die alleen maar by springt als wy te kort komen. En als by zulk een leer iemand zoodanig Luther het ernstig meent, dan is dit achynbaar een tegemoet komen aan de ziel voor de vraag: Wat is myn deel van de zaligheid? Het antwoord staat dan wel gelooven, dat het te kort door Christus zou worden te dedekt, maar dan bleef toch voor hem over de vraag in hoeverre hy voor zyn zeg lode of 20ste deel in rechten staat tegenover zyn van het recht in niets aflatendelyk woord: Vervloekt is een iegelyk, die niet blytt by al hetgeen geschreven is in het boek der wet om dat te doen. En dat brengt dan toch weer schri en angst. Het wordt dan een niet te torsen last. Of als de ervaring dit in de uitkomst leerde men er dan weer voor in de plaats schoof of liever zoodanig het eerstgenoemde in de practyk van de kerk door de Roomsche Godgeleerden wordt omschreven, dat Christus de gerechtigheid verworven heeft en dat wy menschen met alle inspanning van krachten EE tot de bezitting van die door Christus verworven gerechtigheid moeten geraken, o, dan is de zaak toch niet minder. Dan blyft nog altoos de welmeenende ziel, die naar de zaligheid zucht tegenover de wrekende gerechtigheid Gods staan, want is er ook maar een ding niet overeenkomstig den strengen eisch Gods, dan blyft met alle werk van Christus de rampzaligheid openstaan. En des te meer als men dder onderzoek van zich zelf de bevinding der ziele heeft, dat het begeeren zonde is, zoodanig een Luther het in zyn ziel doormaakte als de reflectie van het Woord Gods in hem. Vandaar dat zuchten, vandaar dat worstelen, vandaar dat angstgekryt in de cel van het Erfurter klooster.

Neen in niets moest er wat van den mensch byzyn. Niet zonder of naast den Christus. Alleen Gods werk en alleen Goddelyke genade. Alles NIEM buiten ons zelf en in den Christus. En al wat buiten ons is kan alleen maar door geloof het onze worden. Dat was het licht, dat Luther opvang. Het geloof alleen. Het geloof in de eenige offerande van Christus aan het kruis geschiedt als zynde de volle voldoening voor alle onze zonden. Door dat geloof alleen gemeenschap aan Christus en al zyne weldaden. Door dat geloof alleen deel aan de betalende vdoening des rechts en aan de weldaden die uit die betaling voortspuiten. Daar het geloof alleen de uitspraak der ziele: In Christus heb ik de Rechter op my en myn zonde gewroken. Door het geloof geniet ik in

mijn Christus dat heilgeed, te ~~MAAR~~ mogen roemen in de vrypraak van den eeu-
 wigen Rechter en voor my is het woord: Zee is er dan geen verdoemenis meer
 voor degen, die in Christus Jezus zyn. Door het geloof gerechtvaardigd zyn-
 de hebben we vrede by God door onzen Heere Jezus Christus, die onze gerechti-
 heid by God is. Door het geloof zal de rechtvaardige leven. Geen naaraan
 van God en mensch t. o. van het werk der verlossing, maar enkel God, die zyne
 gerechtigheid in het Evangelie heeft geopenbaard en dat alleen door het
 geloof ons paracoenlyk bezit kan worden. Maar dan ook een duurzaam bezit. Is ~~X~~
 het de gerechtigheid Gods, die het leven brengt, dan is het Gods werk en van
 dit werk zingt zooals van alle werk Gods het oude kerklied: Wat God doet is
 welgedaan. Heeft dat besef in het hart van het kind Gods, dan kan hy zingen

Zee Gy in het recht wilt treden
 O, Meer en gadeslaan
 Ons' ongerechtigheden
 Ach, wie zal dan bestaan?
 Maar, neen, daar is vergeving
 By U altyd geweest
 Dies wordt Gy Meer met beving
 Recht kinderlyk gevreesd.

Ps. 130:2

III

Geliefde gemeente, welke zal nu de invloed op ons zyn van al dit overdachte
 We weten wel, dat de leidingen Gods verschillend zyn, maar die leidingen heb-
 ben toch dit gemeen, dat ~~er~~ voor elk een, die de zaligheid begeert en er van
 besef van een luttel

ve beschaamd is als ~~zich~~. Het ~~he~~ e a mensch dien weg open
 we zouden zoo gaarne ~~zijn~~, dat die rechtende God ~~er~~ ons niet aanloopen
 kwam. Maar zonder dat zou er geen vrees des doeds zyn en zonder die is er
 geen verlangen, echt hartelyk begeeren naar de zaligheid te verkrijgen. We moe-
 ten het leeren verstaan, dat als heel de wereld verdoemelyk voor God ligt,
 ook wy zelf in die verdoemenisse inbegrepen zyn, besaffende alsoe hoe vrees-
 lyk het is te moeten vallen in de handen Gods. We zyn het ons bewust, dat de
 tyden, die we heden doorloopen, wat afkeurig zyn van een dergelyke prediking.
 Zeker Luther wordt door velen als een held vereerd, daar hy den meed had voo-
 zyn overtuiging op te ~~XXVIII~~ komen, doch daar blyft het dan ook by. ~~Zyn~~ wegen
 zyn ernst, zyn boetedoening zyn hun vreemd en vromelyk noemt men hem dan nog
 het slachtoffer van zyn enthousiasme. Doch laat het zee voor ons niet zyn.
 Luther zou ons zelf verbieden hem als het voorbeeld voor onzen levensaan-
 del te nemen, maar zoo veel is toch van hem te leeren, dat werkelyke ernst
 met de zake van bereuw over zonde en haken naar vergeving door onzen ~~XXVIII~~
 God naast zullen beschaamd worden. Heel Luthers leven is een doorlopend be-
 wys, dat de Heere wil wonen by dien, die van een verbruyelden geest is, dat
 de Gode welgevallige offerande zyn een verbroken en een verslagen hart, dat
 door God niet gering gescht worden en nu niet en noot. "Tryden we dan met h
 alle macht en kracht, die in ons is voor de zake des Heeren. Wien zal door
 recht verlost worden, maar door het recht Gods, dat zyn dierbare ~~z~~ een voor
 ons voldeet en welke weldaad de onze is door en in het geloof. ~~W~~emen we daar
 om tegenover de vanden des geloofs de vanden des geloofs weer op. Laat er ons
 voor uitkomen, dat de zaligheid door geen menachelyk mogen, maar door het ge-
 loof alleen de onze wordt. Ontmoeten we weratelende zielen, die zuchten naar
 zielsbeheid, laat ons er hen op wyzen, dat de rechtvaardige door het geloof, ~~S~~
~~XXXX~~ Gods gerechtigheid in Christus ~~IE~~ vinden ~~IE~~ zal, zekerlyk vinden zal en
 dat ~~dat~~ hem het eeuwige leven is, waarvan het beginsel der voorgestelde vreu
 de hem hier op deze aarde zoo zachten troost verschafft.

Heel Lubbers prediking was gebaseerd op de ryke ontdekking, waarvan de reflectie heerlyk in zyn eigen persoonlyk zieleleven was uitgekomen, te weten, dat het diepe zondarsbesef naast de door het geloof ontvangen genade, die genade Gods zoo veel ryker en heerlyker deed schitteren, zoodat er van een God gesproken mag worden, die ryk is in barmhartigheid.

Maar slaan wy by deze vragen nu niet alleen onze oogen naar ons zelven, dien we ook eens rond in onze omgeving. Zie de volken, die elkander thans zoet bloedig bestryden. Volken, die elkander op de historishe lynen wyzende als broeders in de armen moeten vallen, maar die nu geenszins als protestantsche naties naast elkander staan, doch zich verbonden met elementen van gansch ander karakter. We kiezen geen party, maar we vragen is het niet droevig, dat by het verwaaien van de machtige taal des geloofs de afskeuring van de karakters der naties een zoo gansch andere is. Dient dan nu dat licht niet meer op den kandelaar, dat vermocht een duistere middeleeuw alles in den dag des lichts te brengen? Welke de natie ook zy, en welke men ook in zyn oog verschoonen mag, als we eerlyk en onbevooroordeeld staren, naar het verduistern van den dag des lichts, hoe er van veel, doch de Christus uitgezonderd beschaving, veredeling des levens, toeneming van kunsten en wetenschappen wordt verwacht, o, geseente, dan is er ook nu zooveel reden om te zingen lyk de dichter eens met machtige taal heeft gezongen en waarvan de aantien besluite door ons niet achterwege kan blyven

En thans! vier eeuwen, sinds, zyn in de zee der tyden verdwenen, -- en gy, deelt dien jubel, dat verblyden o, zonen eener eeuw, zoo hoog zoo ryk verlicht?

Waarom? Lubbers vryheidszin was de uwe niet. Gy sticht, op een en een andren grond. De kennis

trats werd heiligscheer